

Wójcik, Zbigniew

O Kazimierzu Maślankiewiczu (1902-1981)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 27/2, 465-482

1982

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O KAZIMIERZU MAŚLANKIEWICZU (1902—1981)

WSPOMNIENIA I REFLEKSJE

Zył 79 lat. Życie swe od czasów szkolnych poświęcił bez reszty pracy społecznie użytecznej. Pracę tę traktował zresztą jako posłannictwo. Mimo ogromnych obciążeń pedagogicznych, redakcyjnych i organizacyjnych prawie do ostatnich dni swego czynnego życia uczestniczył w jednej z komisji Rady Naukowej Muzeum Ziemi PAN. W związku z tym, a także z licznymi pracami redakcyjnymi, w trzy miesiące przed śmiercią — w maju 1981 r. — odbył jeszcze kłopotliwą podróż z Krakowa do Warszawy. Dla przyjaciół — zarówno swych rówieśników, jak i znacznie od siebie młodszych — był zawsze do dyspozycji. Jego mieszkanie przy ulicy Czystej 12 w Krakowie nigdy nie było zamknięte. Nawet w latach okupacji. Natomiast gabinet redakcji miesięcznika „Wszechświat”, którego redaktorem był ponad ćwierćwiecze, stanowił rodzaj instytucji w dawnym stylu. „Instytucję” tę można by porównać chyba tylko z warszawską redakcją „Poradnika dla samouków” z końca XIX w. Tu jakże często można było spotkać zarówno profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego, jak i studentów, a nawet młodzież szkolną. Jedni przychodzili ze swymi artykułami (do Profesora Maślankiewicza wypadło przynieść artykuł, a nie przysłać pocztą), inni po prostu zapytać o zdrowie Redaktora. Wielu szukało porady — zwłaszcza dotyczącej kamieni szlachetnych. Jego autorytet w tym zakresie nie był kwestionowany, a książki, jakie napisał na ten temat, osiągały na rynku antykwarycznym niemal astronomiczne ceny i były wznawiane zarówno przez oficyny wydawnicze, jak i przepisywane na maszynie oraz fotografowane przez kolekcjonerów.

Bezpośredni kontakt z Profesorem Maślankiewiczem był zawsze interesujący. Był przede wszystkim życzliwy dla innych. Życzliwość ta jednała mu zwłaszcza młodych autorów. Wytrwale pracował nad ich tekstami nadesłanymi do „Wszechświata”. Wielu późniejszych uczonych o światowej sławie podkreślają w rozmowach z dumą, że swój debiut pisarski mieli w tym czasopiśmie, a ich przewodnikiem był właśnie Profesor Maślankiewicz.

Był krakowianinem w najlepszym tego słowa znaczeniu. Jego gościnność wręcz krępowała. Troskliwością o innych zadawał kłam temu wszystkiemu, co w Warszawie nazywa się „krakauerostwem”. Wychowywał się od dziecka w Krakowie, gdzie bodaj około 1905 r. osiedli Jego rodzice

po przeniesieniu się z Pruchnika w ówczesnym powiecie jarosławskim (tam urodził się w dniu 9 czerwca 1902 r.). Ojciec Jego — Bronisław — był urzędnikiem skarbowym (pracował zresztą razem z ojcem późniejszego historyka medycyny — Stanisława Szpilczyńskiego). W domu musiała istnieć rozumna dyscyplina — zasługa matki Kazimierza — Józefy z Klimków, gdyż Maślankiewicz miał znakomitą „kinderstube”. Ojciec dbał również o staranne wychowanie syna (i rodzeństwa). Nic więc dziwnego, że w 1920 r. w III Gimnazjum im Jana Sobieskiego w Krakowie uzyskał on maturę z odznaczeniem. Ze szkoły średniej wyniósł ponadto dobrą znajomość języka niemieckiego i angielskiego; wykorzystywał ją nie tylko podczas podróży zagranicznych, ale również do redagowania czasopism.

Był uczniem o wszechstronnych zdolnościach. Nie zdecydował się jednak pierwotnie na studia w prastarej uczelni Jagiellonów. Zafascynowała go nazwa nowo utworzonej uczelni krakowskiej: Akademia Górnicza. Mimo iż szkoła ta w 1920 r. rozpoczynała dopiero drugi rok życia i korzystała głównie z pomieszczeń Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrał na dalsze studia właśnie tę uczelnię. Na pierwszym roku poznał jednak uroki mineralogii i petrografii na wykładach prowadzonych przez prof. Stefana Kreutza, gościnnie wykładającego te przedmioty dla studentów AG. Niebawem był już studentem Uniwersytetu Jagiellońskiego, rozpoczynając tam naukę chemii, geologii, mineralogii i petrografii. Musiał mieć w tym kierunku już pewne przygotowanie, skoro w tymże roku został asystentem w Zakładzie Chemii Nieorganicznej UJ. Mimo pracy w tym zakresie pozostał jednak wierny prof. Kreutzowi, pod którego kierownictwem w dniu 29 marca 1927 r. uzyskał tytuł doktora filozofii w zakresie mineralogii i petrografii na podstawie rozprawy *Przyczynki do petrografii egzotyków północnej części fliszu Karpat środkowych*.

Praca doktorska Kazimierza Maślankiewicza nie została opublikowana. Nie możemy przedstawić zatem analizy wątków historycznych w niej zawartych. Niewątpliwie jej treść wiązała się z zainteresowaniami prof. Kreutza, który ze swymi uczniami prowadził od lat badania nad rozszyfrowaniem historii Karpat fliszowych. Promotor pasjonował się także historią nauki, dziejami zapomnianego górnictwa tatrzańskiego i w ogóle historią kultury polskiej. Zainteresowania te przejęli od mistrza niemal wszyscy jego uczniowie. Dwaj z nich: Maślankiewicz i Antoni Gawel stali się w przyszłości nie kwestionowanymi autorytetami w tych dziedzinach w skali międzynarodowej. Wielu innych pozostawiło po sobie dużo cennych przyczynków z tego zakresu. Niewątpliwie więc dr Maślankiewicz — opuszczając Katedrę Mineralogii UJ z dyplomem doktora filozofii — wyniósł nie tylko gruntowną wiedzę przyrodniczą, ale także zamiłowanie do pracy nad dziejami historii nauk o Ziemi oraz historii górnictwa. Nadał temu wyraz nawet w ściśle przyrodniczych artykułach,

jak choćby w opracowaniu wydanym w 1938 r., poświęconym jaskiniom Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Refleksja przyrodnicza na temat właściwej ochrony tych jaskiń została tu gruntownie podbudowana analizą publikacji wydanych przed dewastacją jaskini przez eksploatorów kalcytu.

W okresie międzywojennym kierownicy katedr uniwersyteckich dzielili nierzadko etaty asystenckie na kilka osób. W praktyce bowiem powiększało to zespół współpracowników skupionych w jednej katedrze, z których każdy musiał sobie zapewnić ponadto jakiś normalny etat; na ogół zdawał egzamin nauczycielski i wykładał w szkole średniej. Tak musiał również postąpić dr Maślankiewicz. We własnoręcznie napisanym kwestionariuszu — udostępnionym mi przez dr Zofię Maślankiewicz — znalazłem następujące dane na temat zatrudnień okresu międzywojennego: starszy asystent w Zakładzie Chemii Nieorganicznej UJ — lata 1927—1935; wykładowca w Państwowym Pedagogium w Krakowie — lata 1927—1939; nauczyciel w Państwowej Szkole Przemysłowej w Krakowie — lata 1927—1939; nauczyciel w prywatnym Gimnazjum im. H. Kaplińskiej — lata 1927—1939; wykładowca (wykłady zlecone z mineralogii) na UJ — lata 1933—1939. Mało? Od 1928 r. pracował także dr Maślankiewicz w Urzędzie Probierczym w Krakowie, a od 16 grudnia 1929 r. do 31 grudnia 1956 r. był nieprzerwanie kierownikiem tej placówki.

Nie podlega wątpliwości fakt, że człowiek, który potrafił wykonywać tyle prac i to przez tak długi czas, musiał być doskonale zorganizowany. Był dobrym znawcą mineralogii i petrografi, geologii i chemii. Wykładał jednak okresowo także fizykę i matematykę. Ponadto pisał. Nawet bardzo dużo. W wydawanej przez krakowską oficynę Gutenberga *Wielkiej encyklopedii ilustrowanej* zamieścił większość haseł dotyczących nauk geologicznych i górniczych. Tu podczas pracy nad poszczególnymi hasłami zetknął się praktycznie z wieloma zagadnieniami z zakresu historii nauk geologicznych. Redakcja *Polskiego słownika biograficznego* potrafiła docenić te umiejętności młodego autora. W 1936 r. ukazał się w *Słowniku* pierwszy biogram pióra dra Maślankiewicza — poświęcony Stanisławowi Borkowskiemu, znakomitemu polskiemu mineralogowi pierwszej połowy XIX w. W trzy lata później umieścił tamże kolejne opracowanie o Ignacym Domeyko. Obydwa zostały zresztą napisane wspólnie z historykami. Współautorem pierwszego był Stefan Wierczyński, a drugiego — Tadeusz Turkowski. Im przede wszystkim dr Maślankiewicz zawdzięczał poznanie podstaw warsztatu historyka. Pogłębił te umiejętności podczas pracy w Komisji Historii Medycyny i Nauk Matematyczno-Przyrodniczych PAU. Sprawy — omawiane na posiedzeniach tej Komisji — znalazły odzwierciedlenie w publikacjach o Stanisławie Staszicu, Karolu Bohdanowiczu, dziejach górnictwa węglowego itd.

Prawdą jest, że możliwości penetracji archiwalnej i bibliotecznej człowieka ogromnie zapracowanego nie były wielkie. Doskonale zorganizowana biblioteka PAU umożliwiała jednak sprowadzenie niezbędnych publikacji nawet z zagranicy. Nic dziwnego, że szkic o Staszicu, nawiązujący do 110 rocznicy zgonu wielkiego Polaka, zawierał wiele nowych elementów w stosunku do przestarzałych prac zamieszczonych w księdze wydanej przez Z. Kukulskiego w Lublinie w 1928 r.

Geologowie polscy nigdy nie stronili od tematów historycznych. Zwykle jednak w praktyce wyrażało się to publikowaniem — na ogół zresztą pogłębionym źródłowo — wspomnień pośmiertnych. Szerzej zagadnieniami historii nauk o Ziemi zajmowali się nieliczni, a głównie Tadeusz Wiśniowski. On jednak zmarł w 1933 r. Przystępując do współpracy z Komisją Historii Medycyny i Nauk Matematyczno-Przyrodniczych PAU dr Maślankiewicz był przede wszystkim kontynuatorem prac Wiśniowskiego. Badania w tym zakresie zostały jednak przerwane podczas II wojny światowej.

Dr Maślankiewicz uniknął losu większości profesorów i asystentów uczelni krakowskich z listopada 1939 r.; nie został aresztowany. Jako kierownik Urzędu Probierczego — nie nadzorowanego specjalnie przez okupanta — pozostał w Krakowie. W latach 1942—1945 był wykładowcą mineralogii i petrografii na tajnym Uniwersytecie Jagiellońskim. Był organizatorem działalności konspiracyjnej na dużą skalę. Ośrodkiem pracy podziemnej był w tym czasie Urząd Probierczy, w którego piwnicach magazynowano nawet broń. Mieszkanie Zofii i Kazimierza Maślankiewiczów przy ulicy Czystej (nie opodał gmachu Akademii Górniczej — siedziby władz Generalnej Guberni!) było punktem kontaktowym zbiegów z obozów koncentracyjnych; tu także przebywali angielscy uciekinierzy z obozów jenieckich; tu wreszcie pisał Maślankiewicz artykuły do konspiracyjnego „Dziennika Polskiego” oraz do „Germanii” — pisma w języku niemieckim, zachęcającego żołnierzy do dywersji. Tu także, już w ostatnich miesiącach wojny, był punkt kontaktowy uchodźców z Warszawy, a także miejsce przechowywania Józefa Zwierzyckiego, wybitnego geologa polskiego — zbiegłego z aresztu w Berlinie. W tym samym mieszkaniu Zofia i Kazimierz Maślankiewiczowie prowadzili również lekcje na tajnych kompletach szkół średnich.

Działalność zawodowa i konspiracyjna nie sprzyjała zapewne pracom historycznym podczas okupacji. Mimo wszystko dr Maślankiewicz gromadził materiały — zwłaszcza do biografii Ignacego Domeyki; planował bowiem, iż napisze większe studium na ten temat. Miał niewątpliwą łatwość do nauki języków. Wtedy też postanowił nauczyć się hiszpańskiego. Język ten opanował na tyle, że mógł swobodnie korzystać w okresie powojennym z hiszpańskojęzycznej literatury poświęconej Domeyce. Zaowocowało to w okresie powojennym w licznych artykułach poświęconych przyjacielowi Adama Mickiewicza.

Oswobodzeniu Krakowa towarzyszył, widoczny z ulicy Czystej, pożar gmachu Akademii Górniczej. Dr Maślankiewicz przystąpił natychmiast do ratowania tego gmachu. W kilka dni później, wspólnie z prof. W. Goetlem i innymi, rozpoczęto już prace nad uruchomieniem uczelni. Niebawem organizował także państwową służbę probierczą.

W swym kalendarium dr Maślankiewicz podał następujące funkcje z okresu powojennego: wykładowca na Akademii Górniczej — lata 1945—1947; adiunkt wydziałów politechnicznych AG (później AGH) — lata 1946—1951; zastępca profesora, docent i profesor nadzwyczajny oraz kierownik Katedry Mineralogii i Petrografii Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (później Uniwersytetu Wrocławskiego) — lata 1946—1972; wykładowca na Politechnice Wrocławskiej — lata 1946—1957; wykładowca w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej we Wrocławiu — lata 1951—1954; wykładowca w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej w Krakowie — lata 1954—1955; docent i kierownik Katedry Chemii Nieorganicznej i Analitycznej na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Medycznej w Krakowie — lata 1955—1968. W 1968 r. miał być zatrudniony także w Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN w Warszawie, ale — mimo owocnej pracy w tej instytucji — na przeszkodzie stanęły przeciwności natury technicznej.

We wspomnianym kalendarium Profesor Maślankiewicz nie podawał wszystkich funkcji społecznych, jakie pełnił w okresie powojennym. Przypomnę tylko, że od 1945 r. był członkiem redakcji czasopisma „Wszechświat” — obejmując w 1953 r. funkcję zastępcy redaktora naczelnego, a w dwa lata później naczelnego redaktora (obowiązki te pełnił do zgonu). Niezależnie od tego zastępował redaktora naczelnego kwartalnika „Kosmos” (Seria B. Przyroda Nieożywiona) w latach 1956—1961. Był głównym organizatorem Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, sekretarzem generalnym tej organizacji od 1946 r., a od 1959 r. do zgonu prezesem Zarządu Głównego. Należał do głównych organizatorów Polskiego Towarzystwa Geologicznego, pełniąc funkcję sekretarza (1945—1951), a od 1969 do 1977 r. — prezesa Zarządu Głównego. Współorganizował Polskie Towarzystwo Mineralogiczne i został jego członkiem honorowym (1979 r.). Przewodniczył Zespołowi Historii Polskiej Techniki Górnictwa Solnego przy Komitecie Historii Nauki i Techniki PAN (później Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN). Przewodniczył w latach 1962—1980 Radzie Naukowej Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce. Był członkiem Rady Naukowej Muzeum Ziemi PAN (lata 1966—1981). Od założenia Międzynarodowego Komitetu Historii Nauk Geologicznych (INHIGEO) był jego sekretarzem generalnym do 1976 r. i członkiem władz tej organizacji w latach późniejszych. W związku z tym uczestniczył w sympozjach INHIGEO m.in. we Freibergu — 1970 r.; Moskwie — 1971 r.; Madrycie — 1974 r. i Londynie — 1975 r.).

Lista międzynarodowych i krajowych organizacji naukowych, a także komitetów redakcyjnych do których należał K. Maślankiewicz, jest obszerna. Mimo to Profesor Maślankiewicz poważnie traktował wszystkie swoje obowiązki.

Trzy miejsca zamieszkania: stałe w Krakowie, niemal stałe we Wrocławiu (w tym przez wiele lat we własnym gabinecie uniwersyteckim — nawet gdy był prorektorem) oraz w hotelu MDM w Warszawie — przy ogromnych obciążeniach pracą zawodową i społeczną — to czynniki nie sprzyjające pracy naukowej i pisarskiej. Mimo tych licznych obciążeń był znakomitym wychowawcą młodej kadry i rzetelnym opiekunem prac magisterskich, doktorskich oraz inspiratorem prac habilitacyjnych. Miał chyba około 20 doktorantów, kilku z nich otrzymało stopień doktora habilitowanego. Jego uczniowie są już także profesorami. Mimo wszystko pisał wiele, głównie zresztą jako historyk nauk o Ziemi. Wydał także kilka książek z zakresu mineralogii i petrografii (podręczniki akademickie), o kamieniach szlachetnych, złocie i mineralogii stosowanej. Był niewątpliwie znawcą problemów wulkanologii współczesnej i kopalnej i z tego zakresu opublikował dwie książki popularnonaukowe. Wreszcie ogłosił setki większych i mniejszych artykułów popularnonaukowych, z których część ukazała się w „Wiedzy i Życiu”, „Wszechświecie”, „Problemach”, bądź w samoistnych edycjach Towarzystwa Wiedzy Powszechnej i w Wydawnictwie „Wiedza Powszechna”. Dla ostatniej z tych oficyn redagował popularną dawniej monografię pt. *Polacy badacze przyrody*, a ostatnio historię nauki polskiej. Można bez trudu zestawić tytuły tych książek. Pomijam wszakże sam rejestr, ograniczając się jedynie do informacji, że trzecia edycja *Kamieni szlachetnych* ma ukazać się w 1982 r. (Wydawnictwa Geologiczne). W 1982 r. ma być również opublikowana na Zachodzie nowa wersja napisanego przez Kazimierza Maślankiewicza i Andrzeja Szymańskiego podręcznika *Mineralogia stosowana* (wydanie pierwsze w 1976 r.). Niewątpliwie przedłuży to okres „życia” Autora tych książek już po zgonie.

Nie ma co ukrywać. Profesor Maślankiewicz w ostatnim ćwierćwieczu swego życia nie zawsze zdołał wywiązać się w terminie z przyjętych zobowiązań pisarskich. Wówczas „ukrywał się”, najchętniej w Zawoi, kończąc książki przygotowywane do druku. Tylko wtajemniczeni wiedzieli, gdzie jest. Najbliżsi współpracownicy starali się nie przeszkadzać Mu w pracy, przyjmując część jego obowiązków — zwłaszcza w Polskim Towarzystwie Przyrodników im. Kopernika.

Jako historyk nauki Profesor Maślankiewicz był zarazem twórcą oryginalnym i popularyzatorem. Niektórzy utrzymują, nie bez racji, że dobra historyczna praca naukowa od popularnonaukowej różni się jedynie aparatem przypisów. Właśnie dotyczy to wielu artykułów Profesora Maślankiewicza — zamieszczonych zwłaszcza we „Wszechświecie” czy

„Kosmosie” (Seria B. Przyroda Nieożywiona). Zamieszczane tam artykuły, udokumentowane jedynie źródłami, mogłyby znaleźć się w wielu szanowanych periodykach naukowych. Zawarty w nich bowiem materiał faktograficzny, jak i — na ogół — ciekawa refleksja historyczna stanowią przecież dla czytelnika zawsze źródło wiedzy, a niekiedy także inspirację badawczą.

Wiele wątków historycznych fascynowało Profesora Maślankiewicza. Interesowały go konkretne osiągnięcia naukowe na ogół wybitnych, choć nierzadko zapomnianych już uczonych. Obok tego, a czasem łącznie, pasjonował się dziejami geologii i górnictwa. Mniej uwagi natomiast poświęcał dziejom organizacji naukowych (wyłączając dzieje Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika i Polskiego Towarzystwa Geologicznego). Tego typu prace wymagały bowiem specjalistycznych studiów archiwalnych, na które przecież nie mógł sobie Kazimierz Maślankiewicz pozwolić.

Profesor Maślankiewicz interesował się przede wszystkim dorobkiem uczonych polskich. Było to — jak się wydaje — następstwem upodobań rozwiniętych jeszcze w okresie międzywojennym gdy pisał do *Polskiego słownika biograficznego*. W *Słowniku* zamieszczano artykuły podawane w telegraficznym skrócie, co wywoływało swoisty stan niedosytu. Nic więc dziwnego, że działalność Stanisława Borkowskiego oraz Ignacego Domeyki wracała w kolejnych opracowaniach drukowanych w różnych czasopiśmiech i wydawnictwach zbiorowych w okresie powojennym. Każda kolejna edycja podejmowanego tematu ukazywała się w formie znacznie wzbogaconej o nowe ustalenia.

Profesor Maślankiewicz poświęcał także wiele uwagi współczesnym. Niewątpliwie był zafascynowany osiągnięciami Marii Skłodowskiej-Curie, Eugeniusza Romera, Jana Nowaka, Karola Bohdanowicza, Stefana Czarnockiego, Juliana Tokarskiego, Stanisława Józefa Thugutta, Zygmunta Weyberga, Józefa Zwierzyckiego, Antoniego Łaszkiewicza i innych. Nie trzeba dodawać, że właśnie te Jego charakterystyki zawierają ogromny ładunek bardzo cennych informacji. Znał ich bowiem doskonale (pisał np. o Bohdanowiczu już w okresie międzywojennym). W swych artykułach utrwalił wiele nieznanych informacji o życiu i twórczości wybitnych nimeralogów, petrografów i geologów. Bez Jego opracowań nie wiedzielibyśmy nic o motywach przyjazdu do Polski wielu geologów po 1918 r.

Kilka zdań o niektórych wątkach i postaciach fascynujących szczególnie Profesora Maślankiewicza. W spisie Jego publikacji znajdują się m.in. opracowania, traktujące o twórczości Teofrasta, Jerzego Agricoli, Jana Jonstona, Krzysztofa Kluka, Michała Jana Borchy, Stanisława Staszica, Leonarda Jaczewskiego. O Teofraście napisano wiele na Zachodzie (przynajmniej o jego pismach mineralogicznych), a i literatura polska na ten temat — również tłumaczenia) jest też obszerna. Dorobek nauko-

wy Agricoli został niezmiernie wnikliwie przeanalizowany w studiach niemieckich (i nie tylko niemieckich) historyków nauki i techniki. Zapewne zatem ten nurt pisarstwa Profesora Maślankiewicza ma mniejsze znaczenie poznawcze. Natomiast opracowania o Jonstonie, Kluku, a chyba także Borchu, są w pełni oryginalne.

Postać Stanisława Staszica zajmuje w dorobku Profesora Maślankiewicza specjalne miejsce. Dość powiedzieć, że pierwszy artykuł — poświęcony twórczości geologicznej i działalności górniczej Staszica — napisał w 1936 r. Wracał do tego tematu wielokrotnie, choć niewątpliwie najciekawszym studium na ten temat jest recenzja zamieszczona w 1956 r. w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”. Recenzja ta, którą właściwie nazwać należałoby esejem, nawiązywała do wznowionej w 1955 r. rozprawy *O ziemiordztwie Karpatów i innych gór i równin Polski* i była — jakże rzadkie w naszej literaturze zjawisko! — oryginalnym studium poświęconym istotnym osiągnięciom Staszica w naukach geologicznych i górniczych. To, co później napisał na ten temat, miało poważną wartość (m.in. analiza surowców na mapie Staszica z 1815 r.), ale już nie dorównywała pod względem oryginalności treści wzmiankowanej recenzji.

Problemy historii górnictwa kopalin mineralnych — to kolejny zestaw tematów, fascynujących Profesora Maślankiewicza. Pisał m.in. o dziejach górnictwa złóż węgla, różnorodnych kruszców (m.in. na przykładzie Tatr), ale przede wszystkim nazwisko swe utrwalił jako autor obszernej książki (1965 r.) pt. *Z dziejów górnictwa solnego w Polsce*. Jest to jedyne tego rodzaju opracowanie w naszym kraju o dziejach poszukiwania i eksploatacji złóż soli. Nie było łatwo napisać taką książkę. Archiwalia zgromadzone w Wieliczce i Krakowie są właściwie dość ubogie. Istnieje obszerna drukowana literatura przedmiotu, ale jej weryfikacja — to przecież osobny problem. A jednak K. Maślankiewicz podjął się napisania takiej pracy. W literaturze polskiej wywołała ona żywy oddźwięk i bez wątpienia przyczyniła się do uaktywnienia badań nad historią górnictwa solnego¹.

I jeszcze jedną grupę opracowań należy wyeksponować. Są to próby syntetycznych ujęć nauk geologicznych i mineralogicznych w Polsce. Należy do nich wydany w 1959 r. zarys dziejów nauk mineralogiczno-geologicznych w naszym kraju przed 1914 r. oraz *Wkład Polaków do*

¹ Książka ta została pozytywnie oceniona przez A. Keckową i A. Gawła w nr 1—2 z 1966 r. „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”. Zarówno treść książki, jak i opinie recenzentów zaatakował B. Ratusiński („Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” nr 1 z 1967 r.) w artykule pt. *W sprawie książki o górnictwie solnym w Polsce*. Na uwagi tego ostatniego odpowiedział S. Czarniecki w kolejnym numerze czasopisma w artykule *Uwagi w sprawie dyskusji o historii górnictwa i jej popularyzacji*. Profesor Maślankiewicz nie zabierał głosu w obronie własnych tez.

kultury świata w naukach o Ziemi (1976 r.). Obydwie publikacje należą do nielicznych u nas opracowań tego typu.

Kilka zdań o recenzjach i informacjach kronikarskich stanowiących znaczną część publikowanego dorobku Kazimierza Maślankiewicza (zamieszczonego m.in. w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”). Wiele recenzji — o jednej wspomniano wyżej — ma wartość esejów. Większość wszakże — to krótkie doniesienia ściśle informacyjne. Wynikały one często z obowiązków redaktora „Wszechświata” i dokumentują niejako Jego ogromne czytanie (publikacje z zakresu historii nauki i techniki stanowią przecież zaledwie skromną część recenzji, które Profesor Maślankiewicz wydrukował w różnych czasopismach przyrodniczych, humanistycznych). Natomiast artykuły informacyjne — to przede wszystkim omówienie przebiegu wielu sympozjów krajowych i zagranicznych. Zaliczyć do nich należy przede wszystkim posiedzenia Zespołu Historii Polskiej Techniki Górnictwa Solnego: krajowe i zagraniczne imprezy Międzynarodowego Komitetu Historii Nauk Geologicznych (Warszawa, Leningrad, Freiberg saski, Montreal, Madryt, Londyn); Międzynarodowe Kongresy Historii Nauki (Warszawa i Moskwa); posiedzenia organizowane przez Zakład Historii Nauki i Techniki PAN, Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika, Polskie Towarzystwo Geologiczne itd. Wbrew lekceważącym nieraz ocenom tego typu publikacji nie można negować ogromnej ich wartości społecznej. Są one w omawianym przypadku tym ważniejsze, że niekiedy notatka na pozór dziennikarska przedradzała się pod piórem K. Maślankiewicza w mały esej (np. sprawozdanie z sesji na stulecie Akademii Umiejętności w Krakowie). Wartość Jego pracy polegała także i natym, że własnym przykładem starał się zachęcić również i innych do nadsyłania do kroniki naukowej „Wszechświata” informacji, które bardzo szybko kierował do druku.

Na krajowych i zagranicznych historycznych sesjach i zjazdach naukowych Profesor Maślankiewicz był referentem i dyskutantem. Wycieczki terenowe tych konferencji, zwłaszcza do różnorodnych skarbców muzealnych, należały do wielkich przeżyć. Zamieniały się one wtedy w ciekawe wykłady o dziejach kamieni szlachetnych. Tak było m.in. w Nowogrodzie w 1972 r. podczas II Polsko-Radzieckiego Sympozjum z zakresu historii geologii i geografii.

Trzeba podkreślić, że czasopismo „Wszechświat” (obok „Problemów”, gdzie również zamieszczał swe artykuły) było miesięcznikiem, w którym szczególnie wiele uwagi poświęcał historii nauk przyrodniczych. K. Maślankiewicz pisał głównie o geologach. Innych natomiast zachęcał do pisania o najwybitniejszych przyrodnikach krajowych i zagranicznych. Tego typu opracowania spotykały się zawsze z bardzo ciepłym przyjęciem Redaktora.

Profesor Maślankiewicz za swą pełną poświęcenia pracę otrzymał wiele odznaczeń państwowych (m.in. Złoty Krzyż Zasługi — 1937 r.;

Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski — 1964 r.; Medal Komisji Edukacji Narodowej — 1975 r.; Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski — 1979 r. itp.). Przyznano Mu ponadto kilkanaście nagród. Cenił jednak szczególnie nagrodę za popularyzację nauki, którą otrzymał od Redakcji „Problemów” w 1962 r. Laureatami jednocześnie zostali wówczas wieloletni współpracownicy czasopisma „Wszechświat”: prof. Eugeniusz Rybka — astronom i prof. Bolesław Skarżyński — biochemik. W werdykcie swoim Komitet Redakcyjny „Problemów” napisał m.in.: „Tak się przypadkowo złożyło, że wszyscy trzej tegoroczni laureaci są krakowianami. Również zupełnym przypadkiem jest, że wszyscy trzej są mniej więcej rówieśnikami. Nie jest zaś przypadkiem, że wszyscy trzej interesują się historią nauki (współpracując z Komitetem i Zakładem Historii Nauki i Techniki przy PAN); historyczne ujmowanie zagadnień naukowych jest bowiem jednocześnie świetną metodą ich popularyzowania”².

Ten numer „Problemów” znajdował się zawsze na biurku Profesora Maślankiewicza w jego mieszkaniu krakowskim przy ulicy Czystej.

Profesor Maślankiewicz zmarł 21 sierpnia 1981 r. Żegnano Go na cmentarzu Rakowickim w Krakowie kilka dni później — w wietrzny i deszczowy dzień. Przy grobie była Rodzina, rzesze przyjaciół i wychowanków z kilku ośrodków naukowych w kraju. Wszyscy zdawali sobie sprawę, że odszedł Człowiek, który potrafił być dobrym wychowawcą młodzieży, specjalistą-mineralogiem i historykiem nauki, a przede wszystkim wielkim i niezapomnianym popularyzatorem nauki.

Recenzent: Wojciech Narębski

Zbigniew J. Wójcik

(Warszawa)

PUBLIKACJE KAZIMIERZA MAŚLANKIEWICZA Z ZAKRESU HISTORII NAUKI I TECHNIKI³

1. Borkowski Stanisław Jan Nepomucen Kajetan Dunin (1782—1850). W: Polski słownik biograficzny T. 2: 1936 s. 337—338 (wspólnie z S. Wierczyńskim).

² Problemy R. 18·1962 s. 746.

³ Mimo dość rozległych poszukiwań nie udało się zestawić pełnej listy publikacji Kazimierza Maślankiewicza z zakresu historii nauki i techniki. Najpoważniejsze luki dotyczą — nieraz bardzo cennych — artykułów w prasie codziennej, konspiracyjnej oraz w periodykach zagranicznych i aktach kongresów. Identyfikacja tych publikacji będzie możliwa dopiero po zinventaryzowaniu zbiorów znajdujących się w posiadaniu Rodziny w Krakowie.

Prof. Maślankiewicz opublikował wiele drobniejszych notatek anonimowo (pozycje: 17, 42, 47, 59, 61—63, 71, 77, 80, 83, 89, 93, 104, 107, 108, 115, 128, 132, 144, 158, 166, 192) bądź pod różnymi kryptonimami: KM lub K.M. (pozycje: 23, 14, 18, 19, 84, 85, 89, 95, 102, 114, 119, 122—124, 133, 140, 149, 156, 161, 165, 181, 184, 187, 195, 196), M lub m (pozycje: 25, 50, 126, 138, 169, 171, 182).

2. Karol Bohdanowicz, znakomity geolog polski (w 50-tą rocznicę pracy naukowej). *Czasopismo Przyrodnicze* R. 10: 1936 s. 36—39.
3. Stanisław Staszic (w 110-tą rocznicę śmierci). *Tamże*, s. 105—116.
4. Powstanie górnictwa węglowego. *Wiedza i Życie* R. 12: 1937 s. 321—327.
5. Stanisław Dunin-Borkowski pierwszy mineralog polski. W: Księga pamiątkowa dziennika Czas. Warszawa 1938 s. 148—150.
6. Domeyko (Domejko) Ignacy (Zegota) (1802—1889). W: Polski słownik biograficzny T. 5: 1939 s. 313—318 (wspólnie z T. Turkowskim).
7. Domeyko of Arts and Sciences in America. *Bulletin of Polish Institute New York* 1943 s. 8—22 (wspólnie z T. Turkowskim).
8. Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika. *Życie Nauki* R. 1: 1946 s. 293—295.
9. Stefan Czarnocki 1878—1947. *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego* T. 17: 1947 s. 315—326.
10. Zygmunt Weyberg 1872—1944. *Tamże*, T. 19: 1949 s. 283—285.
11. Ignacy Domeyko (1802—1889). W 150 rocznicę urodzin. *Wszechświat* 1952 s. 196—203.
12. Podziemne bogactwa Tatr. I. Górnictwo tatrzańskie. I. *Turysta* R. 1: 1952 nr 2 s. 12—13.
13. [Rec.]. Zbiór prac wykonanych w Zakładzie Mineralogicznym UJ pod kierownictwem śp. prof. dr S. Kreutza. Kraków 1951. *Wszechświat* 1952 s. 137.
14. Przed 70 laty (O czasopiśmie „Wszechświat”). *Tamże*, 1953 s. 174.
15. Stanisław Borkowski pierwszy mineralog polski. *Tamże*, s. 219—221.
16. Beryl. Historia i występowanie berylu w przyrodzie. *Tamże*, 1954 s. 25—30.
17. Eugeniusz Romer. *Tamże*, s. 89.
18. Prof. dr Stanisław Józef Thugutt członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika. *Tamże*, s. 95.
19. Sesja Kopernikańska. *Tamże*, s. 90—92.
20. Z dziejów nafty. *Problemy* R. 10: 1954 s. 380—389.
21. Ignacy Domeyko. Wielki przyrodnik, ojciec górnictwa w Chile. (Maszynopis powielany wydany przez Towarzystwo Wiedzy Powszechnej w Warszawie około 1954 r.) 38 s.
22. [Rec.]. I. Złotowski: Michał Łomonosowo — życie i twórczość. Warszawa 1954. *Kosmos, Seria B. Przyroda Nieożywiona* R. 1: 1955, s. 277—283.
23. Konferencja PAN poświęcona działalności Staszica w Kielecczyźnie. *Przegląd Geologiczny* R. 3: 1955 s. 542—543.
24. [Rec.]. *Kosmos — Seria B. Przyroda Nieożywiona* Warszawa 1955. (zeszyt poświęcony M. Skłodowskiej-Curie). *Wszechświat* 1955 s. 288.
25. Romer jako bibliograf. *Czasopismo Geograficzne* R. 26: 1955 s. 195—200.
26. [Rec.]. M. Skłodowska-Curie: Piotr Curie. Warszawa 1953. *Kosmos, Seria B. Przyroda Nieożywiona* R. 1: 1955 s. 110—111.
27. [Rec.]. M. Skłodowska-Curie: Promieniotwórczość. Warszawa 1953. *Wszechświat* 1955 s. 316.
28. [Rec.]. S. Staszic: O ziemiordztwie Karpatów i innych gór i równin Polski. Warszawa 1955. *Przegląd Geologiczny* R. 3: 1955 s. 548—549.
29. Stanisław Staszic (W 200 rocznicę śmierci). *Kosmos, Seria B. Przyroda Nieożywiona* T. 1: 1955 s. 311—319.
30. Tadeusz Godlewski — odkrywca aktynu X. *Wszechświat* 1955 s. 285—286.
31. Uranowe minerały curit, skłodowskit i kuproskłodowskit. *Kosmos, Seria B. Przyroda Nieożywiona* R. 1: 1955 s. 119—123.
32. Zapomniany pionier przemysłu naftowego [Jan Zeh]. *Problemy* R. 11: 1955 s. 268—270.

33. Georgius Agricola 1494—1555. *Kosmos. Seria B. Przyroda Nieożywiona* R. 2: 1956 s. 107—123.
34. Georgius Agricola (1494—1555). *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 1: 1956 s. 655—683.
35. Georgius Agricola (1494—1555). *Przegląd Geologiczny* R. 4: 1956 s. 154—157.
36. Konferencja PAN poświęcona działalności Staszica w Kielecczyźnie. *Kosmos. Seria B. Przyroda Nieożywiona* R. 2: 1956 s. 99—100.
37. [Rec.] Marco Polo: Opisanie świata. Warszawa 1954. *Wszechświat* 1956 s. 21—22.
38. Obchód w Polsce 400 rocznicy śmierci Georgiusa Agricoli. *Problemy* R. 12: 1956 s. 209—210.
39. Piotr Curie (w 50 rocznicę śmierci). *Wszechświat* 1956 s. 177—179.
40. [Rec.] s. Staszic: O ziemiородztwie Karpatów i innych gór i równin Polski. Warszawa 1955. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 1: 1956 s. 592—605; inne wersje: *Wiedza i Życie* R. 23: 1956 s. 286—287; *Wszechświat* 1956 s. 44—48.
41. Uroczystości jubileuszowe w 400 rocznicę śmierci Georgiusa Agricoli. *Kosmos. Seria B. Przyroda Nieożywiona* R. 2: 1956 s. 196—197.
42. W 50 rocznicę pracy naukowej wybitnych polskich przyrodników. Prof. Władysław Szafer. Prof. Julian Tokarski. *Wszechświat* 1956 s. 305—307.
43. Z dziejów odkrycia i występowania niektórych pierwiastków. Niob, tantal, wolfram. Nowy pierwiastek mendelejewium. *Tamże*, s. 41—42.
44. Georgius Agricola 1494—1555. Życie i dzieła. W: Georgius Agricola 1494—1555. Geolog, mineralog, chemik, lekarz. *Monografie z Dziejów Nauki i Techniki* I: 1957 s. 29—103; *tamże*, Najważniejsza bibliografia s. 223—228; Wykaz prac Georgiusa Agricoli s. 211—222.
45. [Rec.] Georgius Agricola 1494—1555. Geolog, mineralog, chemik, lekarz. Wrocław 1957. *Kosmos. Seria B. Przyroda Nieożywiona* R. 3: 1957 s. 318—319.
46. Prace o Georgiusie Agricoli i nowe wydanie jego dzieł. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 2: 1957 s. 385—392.
47. Prof. dr Stanisław Józef Thugutt. *Wszechświat* 1957 s. 53.
48. Profesor Stanisław Józef Thugutt, jego życie i działalność naukowa. *Archiwum Mineralogiczne* T. 20: 1957 s. 5—60.
49. [Rec.] R. Sosiński: O starej i nowej technice. Warszawa 1957 *Wszechświat* s. 295.
50. Sesja ku czci Jana Śniadeckiego w 200 rocznicę urodzin. *Tamże*, s. 115.
51. Sesja naukowa poświęcona historii górnictwa solnego w Polsce. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 2: 1957 s. 759—769.
52. Stefan Czarnocki (1878—1947) w dziesięciolecie śmierci. *Przegląd Geologiczny* R. 5: 1957 s. 502—504.
53. Stanisław Józef Thugutt. *Kosmos. Seria B. Przyroda Nieożywiona* R. 3: 1957 s. 103—109.
54. Stanisław Józef Thugutt. *Życie Szkoły Wyższej* R. 6: 1957 s. 99—100.
55. [Rec.] A. Długosz: Wieliczka — Magnum sal jako zabytek kultury materialnej. Warszawa 1958. *Turysta* R. 7: 1958 nr 22 s. 15.
56. Jan Nowak. *Wszechświat* 1958 s. 222—224.
57. [Rec.] R. Fleszarowa: Retrospektywna bibliografia geologiczna Polski oraz Polaków z zakresu nauk o Ziemi. Warszawa 1957. *Kosmos. Seria B. Przyroda Nieożywiona* R. 4: 1958 s. 359—362.
58. Sprawozdanie z Sesji naukowej poświęconej historii górnictwa solnego w Polsce. Kraków 11—12 marca 1957 r. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej. Ser. D. Historia Techniki i Nauk Technicznych* Z. 1: 1958 s. 268—295.
59. Cykl odczytów pt. Stulecie Karola Darwina. *Wszechświat* 1959 s. 282.

60. [Rec.] H. E. Fierz-Dawid: Historia rozwoju chemii. Warszawa 1958. *Tamże*, s. 308—309.
61. Prof. Wincenty Lesław Wiśniewski (14 IX 1904—24 VIII 1958). *Tamże*, s. 19.
62. Rok Darwinowski. *Tamże*, s. 1.
63. Rok Darwinowski w Łodzi. *Tamże*, s. 281—282.
64. [Rec.] Wspomnienia polskich przyrodników. Warszawa 1958. *Tamże*, s. 27—29.
65. Wstęp. W: Polscy badacze przyrody. Warszawa 1959 s. 5—8; *tamże*: Ignacy Domeyko 1802—1889 s. 251—171; Z dziejów nauk mineralogiczno-geologicznych w Polsce do roku 1914, s. 34—44.
66. Wystawa „Stanisław Staszic jako geolog i jego epoka”. *Wszechświat* 1959 s. 89—90.
67. [Rec.] B. Dibner: Agricola on Metals. Norwalk 1958. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 5: 1960 s. 255—259.
68. [Rec.] F. S. Taylor: Historia nauk przyrodniczych w zarysie. Warszawa 1959. *Wszechświat* 1960 s. 85—86.
69. Gustaw Poluszyński (Karta z dziejów Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika). *Tamże*, 1960 s. 1—3.
70. Jan Samsonowicz. 1888—1959. *Kosmos. Seria B. Przyroda Nieożywiona* R. 6: 1960 s. 181—184.
71. Jubileusz 50-lecia pracy naukowej prof. dr Władysława Szafera. *Wszechświat* 1960 s. 51.
72. [Rec.] Polski słownik biograficzny T. VII/5. Kraków 1949—1958. *Tamże*, s. 110—111.
73. [Rec.] A. Bochnak, J. Pagaczewski: Polskie rzemiosło artystyczne wieków średnich. Kraków 1959. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 6: 1961 s. 315—317.
74. [Rec.] E. R. Caley, J. C. Richards: Theophrastus on Stones. Colombia 1956. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R.6: 1961 s. 127—129.
75. [Rec.] S. Z. Różycki: Wśród lodów i skał. Warszawa 1959. *Wszechświat* 1961 s. 203.
76. Wystawa dorobku Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 6: 1961 s. 534—538.
77. Z kroniki żalobnej [Leopold Węgrzynowicz]. *Wszechświat* 1961 z. 1 s. 24.
78. Z przeszłości górnictwa solnego. *Przegląd Geologiczny* R. 9: 1961 s. 590—592.
79. [Rec.] Zarys dziejów górnictwa na ziemiach polskich. T. I. Katowice 1960. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 6: 1961 s. 678—682; inna wersja: *Wszechświat* 1962 s. 55—56.
80. Czterdziestolecie pracy naukowej prof. Augusta Zierhofferera. *Wszechświat* 1962 s. 211.
81. Julian Tokarski (Wspomnienie pośmiertne). *Tamże*, s. 17—18.
82. [Rec.] N. A. Figurovskij: Dmitrij Iwanowicz Mendelejew. Moskwa 1961. *Tamże*, s. 55
83. Profesor Władysław Szafer doktorem honoris causa Uniwersytetu Jallońskiego. *Tamże*, s. 157—158.
84. [Rec.] T. Twarogowski: Wielki samouk. Warszawa 1961. *Tamże*, s. 323.
85. [Rec.] W. Roeske: Jan Szaster (1741—1792). Warszawa 1960; W. W. Głowacki: Jan Fryderyk Wolfgang (1775—1859). Warszawa 1960; E. Szyszko: Bronisław Koskowski (1863—1946). Warszawa 1960; R. Rembieliński: Jan Muszyński (1884—1957). Warszawa 1960. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 7: 1962 s. 207—208; inna wersja: *Wszechświat* 1961 s. 286—289.
86. [Rec.] Waclaw Nalkowski. W pięćdziesiątą rocznicę zgonu (1911—1961). Warszawa 1962. *Wszechświat* 1962 s. 72.

87. Zaszczyten odznaczenie polskiego badacza [A. Kosiby]. *Tamże*, s. 54.
88. Zaszczytne wyróżnienie prof. Mariana Książkiewicza. *Tamże*, s. 211—212.
89. [Rec.] A. Jezierski, S. M. Zawadzki: Cenniejsze od złota. Z dziejów polskiego hutnictwa żelaza. Warszawa 1961. *Tamże*, 2963 s. 296.
90. Muzeum Instytutu Geologicznego w Warszawie. *Tamże*, s. 216—218.
91. Pierwsza mapa geologiczna Polski. *Tamże*, s. 268—269.
92. [Rec.] Pliniusz: Historia naturalna (Wybór). Wrocław 1961. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 8: 1963 s. 278—282; inna wersja: *Wszechświat* 1962 s. 214.
93. Prof. Jan Dembowski. Wspomnienie pośmiertne. *Wszechświat* 1963 s. 290—291.
94. Sól kamienna i jej występowanie w przyrodzie. *Tamże*, s. 87—93.
95. [Rec.] T. Żurowski: Świt górnictwa. Warszawa 1962. *Tamże*, s. 296.
96. [Rec.] Teofrast: Badania nad roślinami. Kraków 1961. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 8: 1963 s. 277—278.
97. [Rec.] Zarys dziejów górnictwa na ziemiach polskich. T. 2. Katowice 1961. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 8: 1963 s. 282—286; inna wersja: *Wszechświat* 1963 s. 78—79.
98. [Rec.] E. Kwiatkowski: Dzieje chemii i przemysłu chemicznego. Warszawa 1962. *Wszechświat* 1964 s. 25—26.
99. Jan Nowak. W: Uniwersytet Jagielloński. Wydawnictwa Jubileuszowe. T. 16. Kraków 1964 54 s.
100. Jan Nowak. *Wszechświat* 1964 s. 222—224.
101. Karol Bohdanowicz (1864—1947). (W setną rocznicę urodzin). *Tamże*, s. 257—260.
102. Seria Wydawnictw Jubileuszowych Uniwersytetu Jagiellońskiego 1962—1964. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 9: 1964 s. 408—409.
103. Sesja na temat historii górnictwa solnego w Wieliczce. *Tamże*, s. 439—446.
104. Uroczyste odnowienia doktoratu prof. Walerego Goetla. *Wszechświat* 1964 s. 94.
105. [Rec.] Waclaw Nałkowski — W pięćdziesiątą rocznicę zgonu (1921—1961). Warszawa 1962. *Tamże*, s. 72.
106. Wspomnienia o Karolu Bohdanowiczu (29 XI 1864 — 5 VI 1947). *Przegląd Geologiczny* R. 12: 1964 s. 469—473.
107. Zaszczytne odznaczenie polskiego geologa [M. Książkiewicza]. *Wszechświat* 1964 s. 94.
108. Zaszczytne wyróżnienie zagraniczne polskiego uczonego [Władysława Szafera]. *Tamże*, s. 94.
109. [Rec.] A. Piccard: Do atmosfery i w głąb mórz. *Wszechświat* 1965 z. 4 s. 106—108.
110. [Rec.] I. Domeyko: Moje podróże T. 1—3. Wrocław 1962—1963. *Czasopismo Geograficzne* T. 36: 1965 z. 2 s. 193—195; inne wersje: *Wszechświat* 1964 s. 279—280; *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 10: 1965 s. 407—411; *Przegląd Geologiczny* R. 13: 1965 s. 44—45.
111. Ignacy Domeyko (1802—1889) polish mineralogist and his activity in Chili. W: XI-e Congres International d'Histoire des Sciences. Sommaires. Section No 1, 2 et 3. Varsovie — Cracovie 1965 s. 306—307; tamże; Michał Jan Borch (1731—1810) and his activity in Mineralogy and Geochemistry, s. 321—322; Stanisław Borkowisk (1782—1850) the first polish mineralogist, s. 323—324.
112. [Rec.] J. Toeplitz-Mrozowska: Słoneczne życie. Kraków 1963. *Wszechświat* 1965 s. 54.
113. [Rec.] Nauki medyczne w sześćsetlecie Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków 1963—1964. *Tamże*, s. 106.
114. Obserwatorium Mikołaja Kopernika we Fromborku. *Tamże*, s. 316.

115. Odznaczenie dr B. Grzimka. *Tamże*, s. 17.
116. [Rec.] S. Czarniecki: Zarys historii geologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Kraków 1964. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 10: 1965 s. 613—615; inna wersja: *Wszechświat* 1965 s. 25.
117. Sesje naukowe poświęcone historii górnictwa solnego w Polsce. W: Krakowskie żupy solne na tle 1000-lecia dziejów Polski. *Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce* T. 1: 1965 s. 297—315.
118. W 25-lecie śmierci prof. Jana Nowaka. *Wszechświat* 1965 s. 236—237.
119. W 10-lecie czasopisma ornitologicznego „The Ring”. *Tamże*, s. 110.
120. Z dziejów górnictwa solnego w Polsce. Warszawa 1965, 284 s.
121. [Rec.] Maria Curie par Ewa Curie. Moskwa — Leningrad 1965. *Wszechświat* 1966 s. 105.
122. Powołanie Komisji dla przygotowania obchodów 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. *Tamże*, s. 307—308.
123. „Zasługi” Mikołaja Kopernika (Errare humaunest!). *Tamże*, s. 308.
124. [Rec.] J. Orlewski: Kariera nafty. Warszawa 1965. *Tamże*, 1967 s. 288.
225. Sesja naukowa w Wieliczce poświęcona zagadnieniom górnictwa solnego. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 12: 1967 s. 480—483.
126. Uroczystości 100 rocznicy urodzin Marii Skłodowskiej-Curie. *Wszechświat* 1967 s. 229.
127. [Rec.] Wkład Polaków do nauki — nauki ścisłej. Warszawa 1967. *Tamże*, s. 286.
128. Cykle odczytów poświęconych życiu i działalności Marii Skłodowskiej-Curie. *Tamże*, 1968 s. 52.
129. Ignacy Domeyko (1802—1889) the polish mineralogist and his activity in Chile. W: Actes du XIe Congrès International d'Histoire des Sciences. Varsovie — Cracovie 1965. Wrocław 1968 T. 4 s. 241—244; *tamże*: Michał Jan Borch (1751—1820) and his activity in mineralogy and geochemistry, s. 284—286; Stanisław Borkowski (1782—1850) the first polish mineralogist s. 245—247.
130. [Rec.] J. Hurwic: Maria Skłodowska-Curie. Warszawa 1967. *Wszechświat* 1968 s. 52—53.
131. Sesja naukowa poświęcona historii górnictwa solnego w Wieliczce. *Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce* T. 2: 1968 s. 243—258.
132. Szkoła im. Marii Skłodowskiej-Curie. *Wszechświat* 1968 s. 52.
133. W 100 rocznicę urodzin Marii Skłodowskiej-Curie. *Tamże*, s. 21—24.
134. Badania geologiczne Stefana Czarnockiego na terytorium Rosji. W: Polsko-radzieckie Sympozjum. Historia rosyjsko-polskich kontaktów w dziedzinie geologii i geografii. Streszczenia referatów. Warszawa 29 września — 1 października 1969. Warszawa 1969 s. 46—47; *tamże*: Badania petrograficzno-mineralogiczne Wołynia i Kamczatki przeprowadzone przez Feliksa Kreutza, s. 49—50; Polscy badacze Wysp Komandorskich, s. 47—49.
135. Geologiczeskije issledowania Czarnockogo na teritorii Rossii. W: Polsko-sowietiskij simpozjum Istoria russko-polskich kontaktów w oblasti gieologii i geografii. Tezisi dokładow (29 sientiabria — 1 oktiabria 1969 g., g. Warszawa). Moskwa 1969 s. 43—44; *tamże*: Pietrograficzsko-mineralogiczneskije issledowania Wołyni i Kamczatki, prawiedieny Feliksom Krojcem, s. 46—47; Polskije issledowatieli Komandorskich ostrowow, s. 44—46.
136. 50-lecie Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. *Wszechświat* 1969 z. 12 s. 318—320.
137. Sesja na temat historii górnictwa solnego w Wieliczce. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 14: 1969 s. 587—591.
138. Gdański program obchodów 500-lecia urodzin Kopernika. *Wszechświat* 1970 s. 331—332.

139. Historical survey of concepts on the geological structure of the Wieliczka rock-salt deposits (South Poland). W: International Symposium: History of concepts on mineral deposits. Summaries of Papers. Freiberg (Saxony) 1970 s. 88.
140. [Rec.] Materiały z uroczystej sesji poświęconej uczczeniu setnej rocznicy urodzin Karola Bohdanowicza. Warszawa 1969 *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 15: 1970 s. 418.
141. Muzeum mineralogiczne Uniwersytetu Wrocławskiego. *Przegląd Geologiczny* R. 18: 1970 s. 550—552.
142. Polsko-Radzieckie Sympozjum „Historia rosyjsko-polskich kontaktów w dziedzinie geologii i geografii”. *Problemy* R. 26: 1970 s. 115—117; inna wersja: *Wszechświat* 1970 s. 23—25.
143. Polsko-radzieckie sympozjum o rosyjsko-polskich kontaktach w dziedzinie geologii i geografii. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 15: 1970 s. 208—214 (wspólnie z V. V. Tichomirowem).
144. Przewidywane uroczystości w 1973 r. dla uczczenia 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. *Wszechświat* 1970 s. 134—135.
145. [Rec.] I. Asimov: Krótka historia chemii. Warszawa 1970. *Tamże*, 1971 s. 246.
146. Pięćdziesięciolecie Polskiego Towarzystwa Geologicznego (1921—1971). *Przegląd Geologiczny* R. 19: 1971 s. 322—327.
147. Pięćdziesięciolecie Polskiego Towarzystwa Geologicznego (1921—1971). *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego* T. 41: 1971 s. 5—30.
148. Sympozjum na temat historii złóż surowców mineralnych. Freiberg 14—20 IX 1970 r. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 16: 1971 s. 497—499.
149. [Rec.] A. Leńkowa: Dzieje Ligi Ochrony Przyrody w Polsce. Warszawa 1968. *Wszechświat* 1972 s. 167.
150. Badania geologiczne Leonarda Jaczewskiego na terytorium Rosji. W: Historia rosyjsko-polskich kontaktów w dziedzinie geologii i geografii. Streszczenie referatów II-gie Polsko-radzieckie Sympozjum. Leningrad 12 VI — 19 VI 1972. Warszawa, 1972 s. 101—102; *tamże*: Wkład uczonych polskich do poznania Sichota-Alin (espedycja geologiczna 1910 r.) s. 103—106.
151. Badania geologiczne Stefana Czarnockiego na terytorium Rosji. W: Historia kontaktów polsko-rosyjskich w dziedzinie geologii i geografii. *Monografie z Dziejów Nauki i Techniki* T. 82: 1972 s. 197—202; *tamże*: Polscy badacze Wysp Komandorskich, s. 203—226.
152. II Polsko-Radzieckie Sympozjum o rosyjsko-polskich kontaktach w dziedzinie geologii i geografii. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 17: 1972 s. 793—799 (wspólnie z Z. Wójcikiem).
153. Działalność naukowa profesora Antoniego Gawła. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej*. Ser. C. z. 17: 1972 s. 3—16.
154. Geologiczneskie issledowania Leonarda Jaczewskiego na tieritorii Rosii. W: Istoria rusko-polskich kontaktów w oblasti gieologii i gieografii (Kratkije tezisy dokładow k simpozjum 13—18 julia 1972 g.). Leningrad 1972 s. 44—45.
155. Historia geologii. W: XIII Międzynarodowy Kongres Historii Nauki (Moskwa 18—24 sierpnia 1971). Historia nauk o Ziemi. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 17: 1972 s. 417—419 (wspólnie z Z. Wójcikiem).
156. [Rec.] J. K. Kozłowski: Mury Cyklopów. Wrocław 1971. *Wszechświat* 1972 s. 110—111.
157. Międzynarodowy Komitet Historii Nauk Geologicznych. W: Z badań polskich geologów za granicą T. 3 *Biuletyn Instytutu Geologicznego* 1972, 257 s. 323—329.

158. Nadanie doktoratu honoris causa prof. Marianowi Kamińskiemu. *Wszechświat* 1972 s. 302.
159. Polskie geologi 19 wieku. *Woprosy Istorii Jestiestwoznania i Techniki* (Moskwa) 1972 wyp. 2 (39) s. 55—63.
160. Polsko-radzieckie Sympozjum „Historia rosyjsko-polskich kontaktów w dziedzinie geologii i geografii”. *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego* T. 42: 1972 s. 423—432.
161. [Rec.] Rzec o Jędrzeju Śniadeckim. Warszawa 1970. *Wszechświat* 1972 s. 109—110.
162. Rozprawa Teofrasta o kamieniach. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej* Ser. C. Z. 17: 1972 s. 217—233.
163. [Rec.] E. Rybka, P. Rybka: Kopernika — człowiek i myśl. Warszawa 1972. *Wszechświat* 1973 s. 109—110.
164. II Polsko-Radzieckie Sympozjum „Historia rosyjsko-polskich kontaktów w dziedzinie geologii i geografii”. *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego* T. 43: 1973 s. 545—551.
165. Międzynarodowy Kongres Geologiczny w Kanadzie. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* R. 18: 1973 s. 214.
166. Nadanie doktoratu honoris causa profesorowi dr Eugeniuszowi Rybce. *Wszechświat* 1973 s. 246—247.
167. Profesor Józef Zwierzycki i Jego działalność naukowa. W: Z badań geologicznych regionu dolnośląskiego T. 22. *Biuletyn Instytutu Geologicznego* 1973, 264 s. 7—23.
168. Sesja naukowa poświęcona pamięci Krzysztofa Kluka. *Wszechświat* 1973 s. 332—333.
169. Sesja naukowa poświęcona 100-lecia Akademii Umiejętności w Krakowie.
• *Tamże*, s. 276.
170. [Rec.] W. Słabczyński: Polscy podróżnicy i odkrywcy. Warszawa 1973. *Tamże*, s. 306—307.
171. Wydanie dzieł Mikołaja Kopernika. *Tamże*, s. 47—50.
172. Medale Kopernikowskie przyznawane uczonym radzieckim. *Tamże*, 1974 s. 161.
173. Sesja naukowa poświęcona historii górnictwa solnego w Wieliczce. *Studia i Materiały z Dziejów Żup Solnych* T. 3: 1974 s. 39—45.
174. Słowo wstępne. W: Badania i udostępnienie jaskini Raj. Warszawa 1974 s. 7—11.
175. The development of polish geological sciens in the 19th century. W: Trudy XIII Międzynarodowego Kongresa po Istorii Nauki. Moskwa 1974 s. 135—141.
176. Zagajenie sesji nauk przyrodniczych i nauk o Ziemi w stulecie utworzenia Akademii Umiejętności w Krakowie. W: Polska Akademia Umiejętności 1872—1952. Nauki Lekarskie, ścisłe, przyrodnicze i o Ziemi. Materiały z sesji jubileuszowej. Kraków 14 XII 1972. Wrocław 1974 s. 275—286.
177. [Rec.] A. Kuczyński: Syberyjskie szlaki. Wrocław 1972. *Wszechświat* 1975 s. 27—28.
178. Chrls Lyell's ideas in Poland in the 29th century. W: Charles Lyell Century Symposium. Programme & Abstracts. London 1975 s. 27—28 (wspólnie z Wójcikiem).
179. [Rec.] Eroberung der Tiefe. Leipzig 1973. *Wszechświat* 1975 s. 138—140.
180. [Rec.] J. Szaflarski: Poznanie Tatr. Warszawa 1972. *Tamże*, s. 83—84.
181. [Rec.] Polska Akademia Umiejętności 1872—1952. Nauki lekarskie, ścisłe, przyrodnicze i o Ziemi. Wrocław 1974. *Tamże*, s. 165—166.
182. [Rec.] S. Brzozowski: Ignacy Łukasiewicz. Warszawa 1974. *Tamże*, s. 108.

183. Przekłady książek o Koperniku, wydanych w Polsce na inne języki *Tamże*, s. 210.
184. Sesja naukowa o Janie Jontonie. *Tamże*, s. 319.
185. Stanisław Borkowski (1782—1850) the first polish mineralogst. *Mineralogia Polonica* Vol. 6: 1975 s. 99—100.
186. Wkład polskich uczonych w izuczenie Sichota-Alinia. W: Russko-polskije swiaz i w oblasti nauk o Ziemi. Moskwa 1975 s. 87—88.
187. [Rec.] Bolesław Krupiński. Warszawa 1975. *Wszechświat* 1976 s. 264—265.
188. Geological investigation of Paweł Edmund Strzelecki (1797—1873). *Przegląd Geologiczny* R. 24: 1976 s. 297—302; toż w języku polskim, s. 303—305.
189. [Rec.] Historia astronomi w Polsce. Wrocław 1975. *Wszechświat* 1976 s. 25.
190. Jubileusz 100-lecia Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika *Nauka Polska* R. 24: 1976 nr 7 s. 116—118.
191. 100-lecie Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika. *Kosmos. Seria A. Biologia* R. 25: 1976 s. 309—313.
192. Wkład Polaków do kultury świata w naukach o Ziemi. W: Wkład Polaków do kultury świata. Lublin 1976 s. 557—578.
193. Alfons Długosz (1902—1975). *Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce* T. 6: 1977 s. 7—12.
194. [Rec.] J. Jaros: Zarys dziejów górnictwa węglowego. Warszawa 1975. *Wszechświat* 1977 s. 80—81.
195. [Rec.] Krzysztof Kluk — przyrodnik i pisarz rolniczy. Wrocław 1976. *Tamże*, s. 207—208.
196. Obchody Staszycowskie. *Tamże*, s. 210—211.
197. Obchody Staszycowskie związane z 150 rocznicą śmierci Stanisława Staszica. *Tamże*, s. 166—167.
198. [Rec.] W. Roździeński: Officina Ferraria. A Polish Poem of 1612 describing the noble craft of iron-work. Cambrige 1976. *Tamże*, s. 108—109.
199. Jubileusz 80-lecia urodzin Profesora Eugeniusza Rybki. *Tamże*, 1978 s. 266.
200. Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika. W: Słownik polskich towarzystw naukowych. T. 1. Towarzystwa naukowe działające obecnie w Polsce. Wrocław 1978 s. 233—238.
201. [Rec.] *Studia i materiały z dziejów żup solnych w Polsce, t. VI.* Wrocław 1977. *Wszechświat* 1978 s. 77—79.
202. Surowce mineralne i skalne na mapie geologicznej Polski Stanisława Staszica. W: Stanisław Staszic i jego dzieło. Poznań 1978 s. 144—157.
203. [Rec.] W. Goetel: Pod znakiem optymizmu — Wspomnienia. Kraków 1976. *Wszechświat* 1978 s. 263—265.
204. Prof. dr hab. Antoni Łaszkiwicz (1904—1980). *Przegląd Geologiczny* R. 29: 1981 s. 294—296.
205. Słowo wstępne. Introduction. W: Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika 1875—1975. Warszawa 1981 s. 7—9 (wspólnie z Z. Wójcikiem); *tamże*: 1875—1975 — 100 lat Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, s. 17—49 (wspólnie z Z. Wójcikiem).

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)